

***‘Echte jongens èn mannen overkomt het niet’
Seksueel Misbruik bij Jongens èn Mannen***

© Jessica Jager mei 1997 & Jos Stadhouders augustus 1997

*****

scriptiebegeleiders: Ad Slob & Leni van Remmerden

extra toevoegingen: Jos Stadhouders

Cactus

*Weet jij waar ik vandaan kom?
Ik denk uit de woestijn!
Daar komt het door
dat er voor mijn gevoel
geen wortel aan mij zijn.*

*Weet jij waar ik vandaan kom?
Ik denk uit de woestijn!
Daar komt het door
dat het in mij
zo kaal en dor kan zijn.*

*Een cactus ben ik in los zand.
Een plant die zonder water leeft.
Met stekels houd ik mij in stand.
Ik snap niet dat jij om mij geeft.*

Dit gedicht is geschreven door een 12-jarig kind.

Bron: Mobiel, tijdschrift voor pleegzorg.

HOOFDSTUK 1 : DE HULPVERLENING

Inleiding

De scriptie gaat over Seksueel Misbruikte Jongens & Mannen die al dan niet binnenkomen bij de [jeugd]hulpverlening. Om deze reden is het belangrijk om de jeugdhulpverlening ook aan bod te laten komen in de scriptie. Omdat de [jeugd]hulpverlening ontstaan is vanuit de reguliere hulpverlening, is er eerst de geschiedenis van de hulpverlening, waarna vervolgens een aantal hulpverleningsinstellingen zal worden genoemd om een indruk te geven welke hulpverleningsinstellingen er zijn. Daarna wordt er beschreven hoe de jeugdhulpverlening is opgeplitst van de reguliere hulpverlening en dan worden er enkele jeugdhulpverleningsinstellingen genoemd die er speciaal zijn voor jongeren.

1.1 Geschiedenis hulpverlening[instellingen].

Van de Middeleeuwen tot 1985

Armenzorg is de oudste vorm van hulpverlening. De eerste aanzet tot de ontwikkeling van wat we nu maatschappelijk werk noemen, vond reeds plaats ver voor 1900. De hulp die in de 19e eeuw verleend werd aan de armen en de maatschappelijk zwakken, werd geboden vanuit persoonlijke initiatieven van pioniers op het gebied van armenzorg en maatschappelijke dienstverlening. Door de industriële revolutie veranderde de werksituatie; het werk werd specialister en onpersoonlijker en de concurrentie nam toe. Ook buiten de werksituatie gingen mensen onpersoonlijker met elkaar om door de toenemende verstedelijking en de groeiende mobiliteit van de bevolking. De onderlinge sociale controle verminderde. De na-oorlogse industrialisatie bracht veel problemen met zich mee. De liefdadigheid aan de kansarmen van de samenleving kwam in deze tijd van de kerken. Dit om de ellende van de industriële revolutie te verzachten. Het beeld van het helpen in Nederland werd in de eerste helft van de 20e eeuw voor een belangrijk deel beheerd door particulier initiatief. Voorbeelden hiervan zijn: plaatselijke verenigingen, stichtingen, en dergelijke. Deze ontstonden op grond van de Armenwet. Totaal werden in deze periode 7466 instellingen en organisaties geteld. In het begin van de jaren 30 werd een poging gedaan een meer moderne benaderingswijze van de armenzorg in Nederland te ontwikkelen. In de jaren 30 was het streven naar professionalisering van de hulpverlening op gang gekomen door toenemende kennis en ervaringen; er werd over maatschappelijk werk als beroep gesproken. Daar werd onder verstaan dat het maatschappelijk werk een volledige dagtaak is. Tevens zag men in dat er een opleiding voor nodig was om dit werk uit te kunnen voeren. In 1921 werd de eerste school voor maatschappelijk werkers opgericht. Er was een duidelijke ontwikkeling te zien naar professionalisering. Er werden studiedagen en praktijktrainingsdagen georganiseerd om welzijnswerkers bij te scholen. Er kwam een definitieve subsidieregeling voor het maatschappelijk werk tot stand. Hierna was er een enorme groei van het werk waar te nemen. De beroepseigenheid van de maatschappelijk werker werd in deze periode onderzocht. Er werd doelgerichter en systematischer gewerkt, dieper ingegaan op veel sociale problematiek, wat vervolgens in de hulpgebieden betrokken werd. Dit voegde nieuwe elementen aan de beroepssituatie toe. Er werden duidelijk stappen genomen op weg naar een volwaardig beroep. Eén van de kenmerken was de beroepscode, die normen geeft voor het handelen van een professional. Een andere belangrijke ontwikkeling in deze periode was de uitbreiding van club- en buurthuizen welke bestemd waren voor jeugdigen en volwassenen die geremd werden in hun vorming en ontwikkeling doordat ze in een achterstandssituatie leefden. Er begonnen raakvlakken te ontstaan met het gespecialiseerd gezins- en wijkwerk dat

zich op probleemgezinnen richtte. In een verslag van de Raad van Advies van de Nederlandse Organisatie van Welzijnswerkers kwam in 1984 naar voren dat een zwaarder accent moest worden gelegd op de verdere professionalisering van deskundigheden. Ook werd het welzijnswerk 'te vaag' gevonden.

In deze tijd ontstond het beroepsprofiel van de maatschappelijk werkers. Hierin is vastgelegd wat het beroep inhoudt, tevens staan de normen en waarden beschreven die gelden binnen het maatschappelijk werk. Deze normen en waarden zijn richtinggevend in het beroepsmatig handelen. Het beroepsprofiel kreeg niet alleen een functionele uitwerking naar de opleidingen voor maatschappelijk werk, maar had ook betekenis voor onder andere meer nascholing en methodiekontwikkeling. Met het aannemen van het beroepsprofiel volgden de ontwikkelingen in de professionalisering van het beroep van maatschappelijk werker elkaar snel op. Typerend voor deze periode was dat het 'marktdenken' ontstond. Het maatschappelijk werk als beroep veranderde. Tien jaar geleden kon er uren tijd gestoken worden in één cliënt en mocht iedere maatschappelijk werker zelf zijn tijd met cliënten indelen. Die tijd was voorbij. Er werden in deze tijd steeds meer regels van bovenaf opgelegd, waarin stond hoe een cliënt het beste geholpen kon worden. Een voorbeeld hiervan is dat de geldkraan door de overheid dichtgedraaid kon worden en de instelling kon aan de hand van de geboden hulp geld ontvangen. Vandaag de dag lijkt de cliënt een 'produkt' te worden, waarin geïnvesteerd moet worden. Steeds meer maatschappelijk werkers kunnen een eigen praktijk beginnen onder de naam 'de vrij gevestigde maatschappelijk werkers'. Dit zijn heel globaal de laatste ontwikkelingen binnen het maatschappelijk werk.

1.2 Hulpverleningsinstellingen.

Er worden een aantal instellingen genoemd die in de loop van de tijd zijn ontstaan en kort aangeven welke mensen er terecht kunnen:

Regionale Instelling Ambulante Algemene Gezondheidszorg (RIAGG)

De RIAGG is een voorziening waar mensen terecht kunnen met psychosociale problemen. Doorgaans hebben de problemen een dieperliggende oorzaak.

Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW)

Het AMW is een eerstelijns voorziening waar iedereen in eerste instantie terecht kan met alle soorten vragen en/of problemen.

Jongeren Advies Bureau (JAB)

Het JAB, ook wel JAC of JHC (jeugdhulpverlenings centrum) genoemd, is een voorziening speciaal voor jongeren in de leeftijd van 12 t/m 23 jaar, waar ze terecht kunnen voor allerlei soorten vragen en/of problemen.

Consultatieburo voor Alcohol en Drugs (CAD)

Het CAD is een voorziening waar mensen werken die gespecialiseerd zijn in problemen rondom alcohol, drugs en gokproblemen.

Sociaal Pedagogische Dienst (SPD)

De SPD is een voorziening voor mensen die achtergebleven zijn in hun ontwikkeling.

Reclassering

De reclassering verleent hulp aan mensen die op wat voor manier dan ook in aanraking zijn gekomen met politie of justitie. Er is een speciale tak 'jeugdreclassering' voor minderjarige jongeren.

Bedrijfsmaatschappelijk werk

Het bedrijfsmaatschappelijk werk houdt zich bezig met hulpverlening aan werknemers bij problemen, die veroorzaakt worden door en zich voordoen in de werksituatie. Deze problemen kunnen betrekking hebben op de privé omstandigheden.

Federatie Instelling Ongehuwde Moeders (FIOM)

De FIOM is een voorziening welke hulp verleent bij zwangerschap en alleenstaand ouderschap.

Thuiszorg

Thuiszorg is een brede organisatie waarvan de hulp varieert van pedagogische ondersteuning in gezinnen tot individuele hulp aan jong en oud.

Gemeentelijke Sociale Dienst (GSD)

Het bijstandsmaatschappelijk werk is een voorziening die er op gericht is mensen te helpen op financieel en sociaal niveau.

Het schoolmaatschappelijk werk

Het schoolmaatschappelijk werk houdt zich bezig met hulpverlening aan het schoolgaande kind, maar ook aan de ouders. Een belangrijk kenmerk is de intensieve samenwerking met de school.

Opvoedingsondersteuning

Opvoedingsondersteuning is een voorziening waar ouders terecht kunnen voor problemen bij de opvoeding van hun kinderen in de leeftijd van nul tot en met ongeveer tien jaar.

Stichting Schouder aan Schouder (SAS)

Stichting Schouder aan Schouder is er voor seksueel misbruikte jongens en mannen. De stichting bestaat sinds 1996 en heeft nu een hulplijn op 5 werkdagen van 19.00 tot 23.00 uur en een jaarlijkse praatgroep [8 sessies]. Bereikbaar op weekdays onder telefoonnummer: 0181.63.22.99

1.3 Geschiedenis jeugdhulpverlening

16^e eeuw: opkomst weeshuizen tot

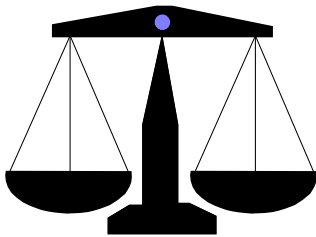
20^e eeuw: de laatste ontwikkelingen.

Aan het begin van de 16e eeuw ontwikkelde zich het idee, dat kinderen “onschuldig” waren. Vooral vanuit het onderwijs werd er in toenemende mate op gewezen dat het kind een bijzonder schepsel was, met een eigen aard en eigen behoeften. Kinderen hadden een specifieke zorg nodig, die het best kon worden gegeven als ze beschermd werden tegen de verleidingen van de ‘grote’ wereld. Men vond dat ze een ‘eigen’ onderkomen moesten kunnen krijgen en zo werd het eerste weeshuis opgericht. Vanaf dat moment groeide het aantal internaten en inrichtingen. In de 18e eeuw kwamen er opstanden in de weeshuizen, met name door het groeiende aantal opgenomen kinderen. Hoe meer kinderen er kwamen, hoe moeilijker het werd om de massa onder de duim te houden. Er ontstonden grote wantoestanden in de weeshuizen. Het personeel was kwantitatief en kwalitatief ver beneden de maat. Van onderwijs en opvoeding kwam niets terecht. De wantoestanden werden aan de kaak gesteld en een aantal weeshuizen werd voorgoed gesloten. De kinderen werden grotendeels onder gebracht in pleeggezinnen. De filantropische beweging in de 18e eeuw was er vooral op gericht de sociale orde te handhaven. Er werd door hen een prijsvraag uitgeschreven over een nog steeds actueel onderwerp: welke vorm verdient de voorkeur, pleeggezinnen of internaten? De filantropen pleitten voor pleeggezinnen. Het uiteindelijke doel werd bereikt door de filantropische beweging, namelijk

dat in de overgang van de 18e naar de 19e eeuw op grotere schaal bezorgdheid ontstond over de opvoeding van kinderen. De gemeenschap en ook de overheid begon zich meer en meer voor kinderen en jongeren verantwoordelijk te voelen. Het particulier initiatief ontwikkelde zich steeds duidelijker. Men richtte zich op een nieuwe doelgroep: 'de verwaarloosde jeugd'. De traditionele wezenzorg ging over in de opvang van verwaarloosde en zelfs criminele kinderen. De deskundige 'kinderbeschermers' beloofden zelfs behandeling. Door deze kenmerken kon men deze ontwikkeling beschouwen als geboorte van de jeugdhulpverlening. Rond de eeuwwisseling ontstond orthopedagogiek als een nieuwe tak van wetenschap. Er werd meer onderzoek gedaan en het personeel werd met meer zorg uitgekozen. Men eiste opleidingscursussen voor het personeel. Langzamerhand ontstonden 'deskundigen', die hun bemoeiingen over een breder terrein konden uitstrekken. Ook in de literatuur kwam meer aandacht voor de eigen aard en de mogelijkheden voor het kind. In de jaren 60 ontstond een andere visie op de mens en op de hulpverlening. Men nam er geen genoegen meer mee, dat anderen, met name de kinderrechtter, bepaalde wat goed was voor jeugdigen en hun problemen. Gezocht werd naar nieuwe betekenissen en naar oplossingen. De heersende opvattingen over de inhoud van de zorg werden krachtig aangevallen; men ging er namelijk van uit dat door middel van therapie de mens kon veranderen. De kritiek op deze wijze van denken benadrukte, dat deze benaderingswijze de mens beschouwt als object en niet als medesubject. Er kwam meer aandacht voor de maatschappijproblemen en voor het systeem, waaruit de hulpvraag voortkwam. Men zag de nood van mensen meer als een logisch gevolg van een verkeerd ingerichte maatschappij, de fout lag niet bij de zorgbehoevenden, maar bij de maatschappelijke structuren. Men ging er steeds meer toe over ook het gezin bij de hulpverlening te betrekken. Plaatsingen door de kinderrechtter op grond van justitiële maatregelen maakten steeds meer plaats voor vrijwillige plaatsingen. Mede onder invloed van de democratiseringsbeweging ontstonden er nieuwe vormen van jeugdhulpverlening: het aantal grote tehuizen nam af, de leefgroepen werden kleiner. De zelfstandigheid en de mondigheid van de jonge mens kwam meer centraal te staan. De jongere kreeg meer inspraak. Alternatieve hulpverleners accepteerden de jongeren in hun levensstijl en in de moeilijkheden die dat met zich meebracht. Jongeren kwamen in deze tijd met andere vragen en hadden te maken met andere problemen. Er werd om steun gevraagd om in de vaak ontbrekende materiële zaken, zoals inkomen en onderdak, te voorzien. Men ging inzien dat de jongeren hulp zouden accepteren, wanneer zij ervoeren dat hun eigen gedachten over de probleemsituatie en de oplossing daarvoor in aanmerking genomen zouden worden en dat er geen beslissingen over hun hoofden heen werden genomen. Ondanks nieuwe vormen van hulpverlening en er beginnende veranderende denkwijze, bleef de onvrede. De nadruk lag vooral op de onmacht en de zwakke kant van de zorg en pedagogiek in verschillende inrichtingen en tehuizen, zoals het gemis aan inspraak, celstraffen, het exploiteren van kinderen (elk onbezet bed betekende subsidieverlies) en miskenning van de rechten van het kind. Men achtte de organen van de justitiële kinderbescherming autoritair, bureaucratisch en ondeskundig. Alternatieve hulpverlenende instanties als Jongeren Adviescentra's boden onderdak en hulp aan uit inrichtingen- en van huis weggelopen jeugdigen, waarmee ze riskeerden in conflict te komen met de wet. Er ontstond protest tegen de bestaande hulpverlening. De hulpverlening werkte onderdrukkend; in plaats van kinderen te helpen werden ze monddood gemaakt. De drempels van de meeste instellingen waren veel te hoog voor jongeren en de traditionele hulpverlening hield zich alleen bezig met het 'oplappen' van de cliënt en paste hem weer aan het huidige systeem aan. De kritiek werd niet constructief opgepakt. De aangevallenen gingen in de verdediging en inmiddels liepen veel jongeren weg uit de traditionele hulpverlening naar de alternatieve hulpverlening. In 1976 bracht de werkgroep Mik haar eindrapport uit. Dit rapport was erg belangrijk voor de jeugdhulpverlening, namelijk een aantal idealen die de werkgroep tot stand wilde zien komen, zijn opgenomen in de huidige Wet op de Jeugdhulpverlening. De werkgroep ging ervan uit dat de overheid moest streven naar gunstige omstandigheden voor

het groeiproces van de jongere. Jeugdwelzijnsbeleid betekende enerzijds een zo min mogelijk apart stellen van de jongere ten opzichte van ouderen en anderzijds een erkenning van specifieke eigen behoeften van jongeren. Zij vonden dat de meerderjarigheidsgrens verlaagd moet worden, terwijl aan jongeren geleidelijk aan meer rechten moesten worden toegekend. Verder moest het beleid worden gedecentraliseerd naar lagere overheden. De regering gaf gehoor aan de inzet van de werkgroep Mik om hun werk nader uit te werken. Twee andere werkgroepen die inmiddels in het leven waren geroepen waren de Interdepartementale Werkgroep Residentiële voorzieningen (IWRV) en de Interdepartementale Werkgroep Ambulante en Preventieve Voorzieningen (IWAPV). Deze werkgroepen deden aanbevelingen voor de jeugdhulpverlening. Eén van die aanbevelingen was: voorkeur om de hulpverlening 'dicht bij huis, in een zo licht mogelijke vorm, zo kort mogelijk en zo tijdig mogelijk', het zogenaamde 'zo-zo-zo-zo-beleid'. Ambulante zorg, dagbehandeling en pleegzorg dienden te worden gestimuleerd; tehuisplaatsingen zoveel mogelijk vermeden. De aanbevelingen van de IWRV en van de IWAPV werden in het veld van de jeugdhulpverlening over het algemeen zeer positief ontvangen en ze vormden het verdere beleidskader voor de jeugdhulpverlening. Het verschijnen van de beide eindrapporten van de beide werkgroepen kan worden gezien als een mijlpaal in het jeugdhulpverleningsbeleid.

Wet op de Jeugdhulpverlening

In 1989 werd de Wet op de Jeugdhulpverlening aanvaard. Omschreven werd wat onder jeugd en wat onder jeugdhulpverlening wordt verstaan en welke voorzieningen onder de werking van de Wet vallen. In de Wet werden onder andere de adviezen van de IWRV en de IWAPV vastgelegd; het 'zo-zo-zo-zo-beleid'. Samenwerking werd een eerste doelstelling van de wet. Eén van de manieren om dit te bereiken was via een samenwerkingsverband. In alle regio's gingen regionale samenwerkingsverbanden aan de slag. Door de wet kun je spreken van structuurversterking, die gericht is op samenhang, onderlinge afstemming. In 1987 werd geconstateerd dat het ontbreken van samenwerking tussen hulpverleners vanuit de verschillende hulpverleningsinstituten een veelvuldig gesignaleerd probleem is. Er zullen naar mijn idee hechte contacten moeten worden onderhouden met onder andere politie en justitie, gezondheidszorg, onderwijs, sociaal-cultureel werk, etcetera, om vorm te geven aan een preventief beleid. De laatste jaren is veel aandacht besteed aan en nagedacht over de samenwerking tussen verschillende jeugdhulpverleningsinstellingen. Er zijn allerlei samenwerkingsverbanden ontstaan. De laatste ontwikkeling is het vormen van Bureau's Jeugdzorg en Multi Functionele Organisaties (MFO's). Dit is een vorm van hulpverlening met als doel: het komen tot een herkenbare toegang tot de jeugdzorg en een goede onderlinge afstemming van de geboden hulp. Een Bureau Jeugdzorg verleent in principe lichte en kortdurende hulp. Als dit niet voldoende is, dan gaan ze over tot aanmelding/screening, diagnostiek, indicatiestelling en zorgtoewijzing. Dit geldt voor 'zwaardere' hulp, bijvoorbeeld in geval van uithuisplaatsingen in een residentiële instelling. Na de indicatiestelling en zorgtoewijzing is het de beurt aan de MFO, die als functie heeft: het aanbieden van een plek die past bij de jongere en bij zijn ouders. De MFO bestaat in ieder geval uit residentiële hulpvormen, dagbehandeling, pleegzorg en intensieve ambulante hulpverlening. Een groot voordeel van de vorming van Bureau's Jeugdzorg en MFO's is dat er voor de beantwoording van een hulpvraag niet meer onnodig gezocht hoeft te worden naar welke instelling het beste bij de hulpvraag past. Het gaat om 'hulp op maat': het aanbod dient bij de aanmelding zo zorgvuldig mogelijk te worden toegesneden op de hulpvraag van de cliënt. Bij wijzigingen van de hulpvraag of hulpbehoefte hoeft een cliënt niet steeds van de ene naar de andere organisatie verwezen te worden, steeds een nieuwe intake te ondergaan en telkens weer

zijn verhaal te doen. De vorming van Bureaus Jeugdzorg en MFO's is natuurlijk geen garantie dat er een perfect jeugdzorgsysteem tot stand komt, maar met deze voorzieningen worden er wel voorwaarden gecreëerd waardoor de kans dat de kwaliteit van de jeugdhulpverlening verbetert, groter wordt. Verschillende hulpverleningsinstanties zijn hierbij betrokken. Zo krijgt de jongere veel sneller de juiste hulp. In verschillende plaatsen in Nederland draaien de Bureaus Jeugdzorg al.

1.4 Jeugdhulpverleningsinstellingen

In paragraaf 1.3 heb ik een aantal hulpverleningsvoorzieningen genoemd. Daaronder staan ook jeugdhulpverleningsinstellingen. Ik zal de voorzieningen nog eens noemen waar jongeren met vragen en/of problemen terecht kunnen:

- Jongeren Advies Bureau; een gespecialiseerde voorziening voor jongeren in de leeftijd van 12 t/m 23 jaar.
- Regionale Instelling Ambulante Geestelijke gezondheidszorg; de RIAGG heeft een speciale jeugdafdeling voor jongeren tot 18 jaar.
- Algemeen Maatschappelijk Werk; het AMW staat voor algemeen en verleent daarmee ook hulp aan jongeren. Het verschilt per AMW of er een gespecialiseerd maatschappelijk werker voor is.
- Consultatie bureau aan Alcohol en Drugs; een voorziening voor verslaafde jongeren.
- Sociaal Pedagogische Dienst; deze voorziening is er voor jongeren die een achterstand in hun ontwikkeling hebben.
- Jeugd reclassering; deze voorziening is er als jongeren met politie of justitie in aanraking komen.
- Raad voor de Kinderbescherming; hier kunnen jongeren terecht voor informatie over justitiële maatregelen.

Dit is het eerste gedeelte van het Doctoraal Onderzoek. Het geheel kunt u bestellen via de bestellijst tegen een geringe vergoeding.

Dank u voor het vertrouwen in stichting Schouder Aan Schouder [SAS 2000] en dank namens de lotgenoten voor uw steun.

Jos Stadhouders, voorzitter.